Rozmaitości.

W Sobotę Nro. 7. 4. Kwietnia 1818.

MOWA
JW. Mostowskiego
Ministra Spraw Wewnętrznych i Policyi, (Królestwa Polskiego) miana na pierwszey Sesyi Seymowey w Izbach złączonych dnia 27. Marca 1818.

(Z gazety Warszawskiey.)

Nayiaśnieyszy Królu!

Szanowny Senacie!

Przezacna Izbo Poselska!

Pokóy powszechny nastąpił po długich i niszczących wstrząśnieniach. Trwałość iego zaręczaią przymierza i własne dobro potężnych Mocarzy; a mianowicie sposób myślenia Tego, którym przeznaczenie w prześladowaniu Polaków nakoniec znużone, ich obdarzyło. Jeżeli gdzie ieszcze pozostały iakie żądze zawiedzioney chciwości, ta zmordowana i przerażona pamiętnym upadkiem, kryie się przed czuwaiącą bacznością i uznaie zapewne niebezpieczeństwo zuchwałych zamiarów.

Wszędzie Królowie i narody zaymuią się wyszukiwaniem udoskonaleń, któreby zdołały nadać ludziom w społeczeństwie skoiarzonym, ile można naywięcey spokoyności i szczęścia; spodziewać się należy, iż te śledzenia kierowane przez gorliwość, którą miarkuie rozwaga, nie będą bez użytku.

Lecz ileż Opatrzności nie winniśmy dzięków! my, co rzuceni posród burzy, z odwagą tylko i słabością naszą; padłszy pierwszą nierównych walek ofiarą; gdy iuż godzina naszey zagłady wybiła, gdy oczekiwaliśmy zemsty i mogliśmy obawiać się zniewagi; w tey właśnie chwili zwątpienia, zdołaliśmy nagle znaleźć opiekę i wsparcie u zwycięzkiego Monarchy; a skutkiem Jego przychylności i wytrwałego usiłowania, odzyskać oyczyznę, prawa i niepodległość naszę.

Stan przeszły.

Xięztwo Warszawskie za przymuszonem oddaleniem się Rządu swego, zostało było w stanie opuszczenia i niedostatku, które tem mocniey czuć się dawały, gdy zbliżania woysk Rossyi wzmagało między mieszkańcami obawy wypływaiące z rodzaiu woyny, iaką z tem Cesarstwem toczono. Wtenczas, troskliwość Nayiaśn. Pana, pragnąc uspokoić zatrwożone umysły, dała pochop do odezwy Xięcia Marszałka Kutusowa z dnia 8. Stycznia 1813 roku, w którey bezpieczeństwo własności i osób zaręczono mieszkańcom i urzędnikom Xięztwa; wezwano tych ostatnich do ciągłego sprawowania swych obowiązków, nakazano rożnym dowódzcom woysk Rossyyskich nie tylko szanować władze kraiowe, ale dawać im wsparcie w potrzebie. Tym sposobem porządek przywrócony został w Departamentach, a mieszkańcy ich mogli iuż bezpiecznie dostrzegać łagodnego obchodzenia się z nimi i ich urzędnikami; umiarkowania i względów, iakie miano dla ich położenia i stosunków z Królem JMcią Saskim; zapobiegania, ażeby woyska Rossyyskie długo w kraiu nie zatrzymywały się, i ażeby ich ile można naymniey przechodziło przez stolicę, która naybardziey w ostatnich ucierpiała była zdarzeniach; nakoniec przykładnego sprawowania się i surowey tych woysk karności, przy pierwszem ich weyściu do Warszawy.

Jednakże władze departamentowe lubo do dawney zwrócone czynności, nie mogły działać iednostaynie, dla braku rządu centralnego. Naywyższa zatem Rada tymczasowa ustanowioną została, a Polacy znani z cnót obywatelskich i ze stałego ku ziemi oyczystey przywiązania, uyrzeli się do składu iey powołanymi. Prawidła tey Radzie przepisane wskazały pierwszą rękoymią tych zamiarów, których tworem były. Odezwy iey z dnia 3 i 5 Kwietnia 1813 r. oznaymiły mieszkańcom Xięztwa, iż władza nowo ustanowiona daleka od nadwerężania ustaw i przepisów zaprowadzonych; daleka od usuwania urzędników kraiowych, dla zastąpienia ich cudzoziemcami; przedsięwzięła zachować to wszystko, co dawniey istniało, utrzymać na urzędach nietylko tych, których w ich piastowaniu zastano, ale dozwolić powrotu do nich, tym nawet,

Przydatek do numeru 5ago gazety Lwowskiey.

którzy się oddalili; zapewniła, że żadne prześladowanie, żadna gwałtowność, żaden czyn samowolny, żadne pociąganie kogożkolwiek, mieysca mieć nie będzie; a wszystkie te przyrzeczenia wiernie dotrzymane zostały.

Zarówno niepotrzebnem i bolesnem byłoby wznawiać tu w pamięci, ów smutny stan zupełnego wycieńczenia, nędzy i wyludnienia, do iakiego kray nasz był wtedy przywiedziony, przez te ciągłe ofiary, któremi przyczyniać mu się kazano do odległych i niszczących woien; zaspokaiać potrzeby woysk niezliczonych, iakiemi był obarczony; utrzymywać się na stopniu woiennym siły iego nad wszelką miarę przewyższaiącym; przez długi pomor w miastach i po wsiach, wszczęty skutkiem zarazy i chorób, które nieprzezornem zakładaniem i wywożeniem szpitalów woyskowych rozszerzyły się po kraiu. Chcąc ulżyć tylu klęskom, Rada Naywyższa, stosownie do prawideł iey służących, ustanowiła przy sobie komitet środkowy, złożony z członków Rad wszystkich departamentów, które tym sposobem powołanemi się widziały do przekładania cierpień i żądań narodu. Za ich zdaniem kray został w sól opatrzony, dozwolono wprowadzać towary zagraniczne i handel zewnętrzny ożywiono; dostarczanie dla żołnierzy mięsa i wódki zniesiono, woysko odwodowe opatrzyć kazano żywnością sprowadzać się miana z Rossyi: Intendentom jeneralnym zabroniono wszelkich rekwizycyy po departamentach, bądź w płodach ziemi, bądź w pieniądzach; wybieranie zaległych podatków do 1. Czerwca 1813 zawieszono, a wkrótce potem Ukaz Cesarski wydany w Troyes 1. Lutego 1814 zniosł pobory czopowego wieyskiego, patentów, opłaty osobistey, które razem według podania Rady Naywyższey wynosiły około 8 milionów złotych. Wkrótce N. Pan raczył w czasie przeiazdu swego przez Puławy, uwolnić mieszkańców Xięztwa od podwoionego podymnego, chcąc nadto dźwignąć rolnictwo zgnębione dostarczaniem bydła zaprzęgowego na różne potrzeby i przewozy woyskowe, nakazał rozdać i podzielić między rolników około 5,000 koni pozostałych u armii Jego po rozwiązaniu milicyi Rossyyskiey.

Woysko Xięztwa Warszawskiego w równie niefortunnym znaydowało się stanie. Waleczni iego rycerze po większey części byli ieńcami woiennemi. Nayiaśn. Pan zaszczycił ich szczególną opieką: wszystkich obdarzono wolnością i sposobami do powrócenia w progi oyczyste. Tak, w tey samey chwili, w którey woysko Polskie uyrzało się zupełnie od szczęścia odstąpionem, względy szczątkom iego okazywane, dowodziły szacunku, iaki miano dla męztwa w niedoli: a znacznie przed ostatniem rozstrzygnieniem losu Xięztwa Warsz., zachowano iuż temu woysku własny skład, płacę, stopnie i oznaki honorowe: stało się przedmiotem szczególney staranności Nayiaśn. Pana, i Jego dostoynego Brata, którego miało zaszczyt za Wodza naczelnego otrzymać.

W całym ciągu układów na Kongressie Wiedeńskim, równie przewlokłych, iak zawikłanych mnóstwem i ważnością rzeczy, które pogodzić i uporządkować należało; sprawa Polski nigdy z oczu spuszczoną nie była.

Kiedy Europa znowu uzbroiła się do walki, którey tak rychłego rozstrzygnienia nie można było przewidzieć, Nayiaś. Pan iuż w ówczas będąc prawym Panem Królestwa Polskiego rozciągnął baczną Swą względność, tak dalece, iż kray nasz i woysko iego od wszelkiego przyłożenia się do tey nowey wyprawy uwolnił. Zostawszy Królem Polskim naprzód zwrócił staranie ku utworzeniu Rządu tymczasowego z Jego Namiestników złożonego. Taż przychylna troskliwość, która przewodniczyła wyborowi członkow Rady naywyższey, kierowała zarówno wybraniem członków Rządu tymczasowego. Wszyscy prawie dawnieysi urzędnicy, ci nawet, którzy nie korzystali z oznaczonego czasu do powrotu, na nowo przywołani zostali. wszelkie trwaiące ustawy zachowano; i nim nowa Konstytucyia, maiąca dać większą rozciągłość wolności narodowey, mogła bydź ogłoszoną, określono tymczasowie iey zasady, zaręczaiące iuż wysokie swobody, pod których opieką przyszłość nasza ubezpieczoną bydź miała, i które w ówczas zaraz Rządowi wskazane zostały, iako niezmienne prawidła w wykonywaniu władzy iemu powierzoney.

Stan obecny.

Po zagoieniu tym sposobem wielu ran, i dozwoliwszy nam powzięcia nowych nadziei, Nayiaśn. Pan raczył się ukazać osobiście w swoiey stolicy wdzięcznemu narodowi, i obdarzyć go d. 15. Listopada 1815, tą kartą Konstytucyyną Królestwa Polskiego, która odtąd ma losem naszym przewodzić; a którey wyższość nad Statutem konstytucyynym Xięztwa Warszaw., zarówno iest widoczna pod względem narodowości i ogólnego zapewnienia wolności osób, sumnienia i opinii; bezpieczeństwa własności; opieki szczególniey przyznaney wyznaniu Katolickiemu bez ubliżenia

prawom innych wyznań; swobód reprezentacyi narodowey, działań właściwych Seymowi i sądownictwu, którego członki częścią dożywotne, częścią obieralne, z powodu swych mniemań i czynności, nie podlegaią żadnemu wpływowi Rządu.

Niektóre szczegóły tey Konstytucyi w krótkości tu wystawione, dowiodą, ile uzupełniła mieysc zaniedbanych lub umyślnie pominionych w Statucie Xięztwa Warszawskiego. Przywraca ona Królestwu Polskiemu pewnieyszą i spokoynieyszą bytność, przywięzuiąc ie do przeznaczeń potężnego Mocarstwa. Oznacza, a tem samem określa sposób i prawidła sprawowania władzy naywyższey. Zaręcza wolność druku, i bezpieczeństwo osób gruntownie zastrzega. Dozwala każdemu Polakowi przenosić się dowolnie z osobą i maiątkiem swoim. Wszelka własność iakiegokolwiek bądź nazwiska i rodzaiu za świętą i nietykalną iest uznana, niczyia władza pod żadnym pozorem naruszać iey nie może, a nachodzący cudzą własność za gwałciciela bezpieczeństwa publicznego uważany będzie. Urzędy Prezesów Sądów pierwszey Instancyi, Kommissyy Woiewódzkich i Trybunałów appellacyynych, członków Rad Woiewódzkich, Posłów i Deputowanych na Seym, iako też Senatorskie, nie mogą bydź powierzane iak tylko właścicielom gruntowym. Każdy cudzoziemiec skoro się wylegitymuie, używać będzie zarówno z innemi mieszkańcami opieki praw i korzyści przez nie zaręczonych: będzie mógł równie iak oni nabywać własności gruntowych w kraiu, mieszkać w nim, wyyść i powrócić do niego. Następcy Nayiaś. Pana na Tron Polski powinni się koronować iako Królowie w stolicy, i wykonać przysięgę, iż ustawę konstytucyyną zachowaią. Wszelkie rozkazy i postanowienia Króla będą zaświadczone podpisem Ministra Naczelnika Wydziału, który iest odpowiedzialnym za wszystko, coby te rozkazy lub postanowienia, przeciwnego Konstytucyi i prawom w sobie zawierały. Przepisy o Rejencyi daią udział polakom w wyborze członków ią składać maiących; obowiązuią ich do przysięgi, tudzież do ścisłey z osób i maiątku odpowiedzialności. Postanowienia Rady Stanu oddaiące pod sąd urzędników, także względem spraw jurysdykcyynych, maią bydź wykonywane natychmiast i nie ulegaią zatwierdzeniu Monarchy lub Namiestnika. Posiedzenie Seymowe trwa dni 30; pod Statutem trwało tylko dni 15. Bezpieczeństwo osób Seymowych iest zastrzeżone. Attrybucyie Seymu większą rozciągłość maią niż pod Statutem Xięztwa, przez nadanie mu mocy naradzania się nad proiektami do praw administracyynych, tudzież tyczącemi się umiarkowania lub zmiany w attrybucyiach władz i urzędów konstytucyynych, przyymowania żądań, przełożeń i odwoływań się Posłów i Deputowanych, przesyłania ich do Panuiącego przez Radę Stanu i roztrząsania zatem proiektów do praw, iakieby z powodu tych zaskarżeń wyniknęły: przydana iest Seymowi Kommissya do praw organicznych i administracyynych, którey mu pod Statutem Xięztwa nie dostawało. Wolno iest członkom seymowym przymawiać się i wyrażać żądania narodowe. Członki Rady Stanu mieć nie będą prawa do głosowania na Seymie, ieźli nie są Senatorami, Posłami lub Deputowanemi. Izba Poselska zaskarżyć może Ministrów, Radców Stanu, Referendarzów wykraczaiących w urzędzie, a Senat stanowi względem ich oddania pod sąd. Budżet skarbowy ustaie po upłynieniu lat czterech, ieżeliby Seym w tym czasu przeciągu nie był zwołany; Senat na każde mieysce w nim wakuiące, za pośrednictwem Namiestnika po dwóch kandydatów Królowi podaie. Nikt nie może bydź kandydatem na urząd Senatora lub Posła, kto nie ma wieku i nie opłaca podatku przepisanego. Gdyby Król Seym rozwiązał, nowe wybory Posłów i Deputowanych w przeciągu dwóch miesięcy nakazać winien. Na Seymikach i Zgromadzeniach gminnych wybierane są członki Rad Woiewódzkich bez dalszego Monarchy zatwierdzenia, i układana iest lista kandydatów na urzędy administracyyne. Attrybucyie Rad Woiewódzkich są rozszerzone w tem, że wybieraią Sędziów do dwóch pierwszych instancyi, tudzież, że do nich należy układanie i oczyszczanie listy kandydatów na urzędy administracyyne. Liczba Trybunałów pierwszey Instancyi i appellacyynych iest powiększona. Trybunał Naywyższy składa się w części z Senatorów. Sąd Seymowy złożony iest ze wszystkich członków Senatu, do stanowienia w sprawach o zbrodnie Stanu i o przestępstwa wyższych urzędników. Panuiący siłę zbroyną oznacza w stosunku dochodów na budżecie umieszczonych. Dochody Króla składaią się tylko z dóbr korony, z pałacu Królewskiego i Saskiego w Warszawie; Statut Xięztwa Warsz. wydzielał nadto Panuiącemu półczwarta miliona złotych gotowizną corocznie ze skarbu publicznego opłacać się mianych. Kara konfiskaty iest na zawsze zniesiona. Statuta organiczne, tudzież prawa cywilne i kryminalne nie mogą bydź u-

miarkowane lub zmienione, iak tylko przez Panuiącego wraz z obiedwiema Izbami Seymowemi.

Tak więc, kiedy zwycięzkie w ostatniey walce Europeyskiey narody, śledzą ieszcze wraz z Naczelnikami swemi, iakiby skład i iakie zasady rządowe naydogodniey dobru ich odpowiadały; Opatrzność chciała, ażebyśmy, lubo słabi i zawoiowani, przecież iedni z pierwszych i iuż od dwóch lat, kosztowali dobrodzieystwa tey Konstytucyi, która tyle ile położenie nasze dozwala, przepisy nayrozsądnieyszey swobody z ważnemi przestrogami czasów spoione, w sobie zawiera. Jeżeli, statecznie uszanowaniem i miłością naszą otoczona, ta karta będzie wykonywaną tak wiernie, iak tego iey Tworca pragnie; ieżeli ią prześlemy nie tkniętą i czystą do potomności naszey; żadne towarzystwo od bezrządu i samowolności lepiey ochronione, żaden naród mieć więcey powodów do szczęścia nie będzie. Takie iest życzenie i wola Tego, który naszą ustawę zasadną przepisał.

Wyznania Religiyne i oświecenie powszechne.

Idąc tak dobrze oznaczonym torem, wszystkie Kommissye Rządowe dopełniały gorliwie obowiązków na nie włożonych, Kommissya Wyznań religiynych i oświecenia pragnąc utwierdzić organizacyą Duchowieństwa polskiego katolickiego na zasadach pewnych a zastosowanych do dobra Religii, potrzeb kraiowych i dogodności mieyscowych; przedstawiła rozmaite rozporządzenia, z powodu których Nayiaśnieyszy Pan polecił rozpoczęcie układów z Dworem Rzymskim: te w ogólności pomyślnego wypadku spodziewać się każą. Z resztą Rząd dał baczność, aby Duchowieństwo wszelkich wyznań w zupełnem używaniu praw i dochodów swoich zachowane było. Tak, Dekret o dziesięcinach zapewnia Duchowieństwu Katolickiemu dochód niezmienny, oswobadzaiąc go od tego wszystkiego, czem dotąd stawał się nienawistnym, uciążliwym i szkodzącym rolnictwu. Założenie i uposażenie Seminaryiów wykazuią troskliwość Rządu dla przysposobienia Duchownych, wysokiego swego powołania godnych.

Nowy skład nauczania ogólnego otrzymał pożądane uzupełnienie w otwarciu Uniwersytetu, bibliioteki i rozmaitych zbiorów. Ale zwłaszcza wiele zależy na upowszechnieniu oświecenia pospolitego, przynaymniey w pierwszych iego zasadach. Rząd przekonał się, że wszystkie prawie u nas zbrodnie popełniane są w skutku opiłości; a trzeba iuż ludowi doyść do pewnego stopnia oświecenia, aby się dowiedział i przekonał, iż opilstwo iest haniebną wadą. Klassy więc mniey maiętne znaydą łatwość do nauki stosowney z ich powołaniem, przez rozmnożenie szkół pierwotnych, tudzież zaprowadzenie w Warszawie i w Lublinie szkoły podług sposobu wzaiemnego nauczania, którego skore rozszerzenie w następnych latach iest zamierzone. Wysłano kosztem rządowym uczniów do Instytutów w Hofwyl i Möglin, aby ci za powrotem do Oyczyzny byli zdolni podobneż w niey utworzyć zakłady; zaprowadzono poprzednicze examina wkładaiące na tych wszystkich, którzy się służbie publiczney poświęcaią, obowiązek nabycia potrzebnych wiadomości i nauk przystosowanych do każdego powołania.

Sprawiedliwość.

Niepodległość sądownictwa uroczyście przez Nayiaśnieyszego Pana iako rękoymia bezpieczeństwa osob i własności zaręczona, szanowaną i utrzymaną była.

Prawa istnące, świątobliwie zachowano i żadney w nich zmiany nie dopuszczono.

W prawdzie, Dekretem Nayiaśnieyszego Pana niektóre zmiany nieodbicie wymagane w uchwałach Króla Jmci Saskiego tyczących się Moratoryum czyli zawieszenia wypłaty kapitałów, przepisane zostały; lecz tenże dekret zachował wyraźnie pierwszemu Seymowi prawo ostatecznego stanowienia w tym przedmiocie.

Nowa organizacya sądownictwa stosowna do prawideł Konstytucyą przepisanych, i do potrzeb kraiowych, przedstawiona będzie N. Panu do potwierdzenia.

Sprawy Wewnętrzne i Policyia.

Liczne prace uskutecznione w ciągu dwóch lat ostatnich przez rozmaite Wydziały Administracyi wewnętrzney, nader zwięźle tylko tu wystawione bydź mogą. Lecz zdanie sprawy od Rady Stanu Królowi, przesłane Senatowi, a Seymowi złożone, wyszczególni iak taż Administracyia zatrudnić się zarazem musiała wprowadzeniem i urządzeniem nowych władz konstytucyynych, określeniem ich obrębów i powinności; przygotowaniem wszelkich czynności do wyborów Seymików i Seymu; ułożeniem nowego spisu obieraiących, zaciągiem 11,000 rekrutów; powściągnieniem zbiegostwa; ulżeniem właścicielom domów przez przysposobienie koszar i staien; wyiaśnieniem rachunków z licznych magazynów; rozłożeniem i pobieraniem w pieniądzach zsypki zbożowey na utrzymanie woyska przez Seym 1811 roku uchwaloney; a która w roku ze-

szłym wyżey 7,500,000 złotych przyniosła; likwidacyią i sprawdzeniem pretensyi Obywatelów do Rządów obcych; nakoniec wielu innemi szczegółami, które odwracały uwagę i wstrzymywały bieg zwyczayny Administracyi ogólney.

Jeśli iednak stan w iakim przy zaprowadzeniu Rządu konstytucyynego Kray się znaydował, z położeniem iego obecnem porównamy; będzie sobie mógł Rząd pochlebiać, iż stateczne usiłowania iego nie zostały bez iakożkolwiek pomyślnych skutków.

Klęskami woiennemi ludność Królestwa od roku 1810 zmnieyszona została z 3,300,000 do około 2,600,000 dusz. Wzrost iey prędki w ciągu dwóch lat upłynionych, był żywo zachęconym przez bezpieczeństwo zaręczone osobom i własnościom; przez rozporządzenia dekretu o zaciągach, stanowiącego dla klass potrzebnych lub użytecznych, wyłączenia, iakich wzoru żaden Kray nam nie wskazywał; przez przyięcie kolonistów obcych, którzy w liczbie kilku tysięcy w Kraiu naszym, bądź zatrudnieni zostali iako rzemieślnicy, bądź na pustych gruntach iako rolnicy osiedli.

Powszechny ruch za popędem Rządu wzniecony, iuż znaczny miał wpływ na powodzenie rolnictwa, zachęconego przeznaczeniem nagród, założeniem instytutów rolniczych; rozmnożeniem trzód owiec z cienką wełną; zaprowadzeniem stada i bydła rogatego z naypięknieyszego rodu; które to szlachetne dary wspaniałości Monarszey, odradzaiącą się iey pamiątkę potomstwu naszemu przeniosą.

Taż dążność wzmagała się środkami maiącemi na celu, rozszerzenie i ułatwienie Kommunikacyi wewnętrznych, rozpoczęcie robót na rzekach Wiśle, Pilicy, Nidzie, Przemszy, dla uczynienia ich spławnemi, i zabezpieczenia od powodzi okolic nadbrzeżnych; rozporządzenie nowe dróg i utworzenie gościńców bitych w kamienie lub żwiry.

Wolność i rozwinięcie handlu zaręczone przymierzami Wiedeńskiemi, zachęciły do rozmaitych przedsięwzięć tak publicznych iak szczególnych, które żywszy ruch biegowi pieniędzy nadały, za pomocą kapitałów pomnożonych, bądź przez summy z rozkazu N. Pana wprowadzone do Królestwa na zasiłek żołdu woyskowego, bądź przez te, które za znacznym zbóż naszych wywozem do Kraiu wpłynęły. Zaprowadzenie dwóch corocznie Jarmarków walnych w Warszawie, szybkiem ich powodzeniem usprawiedliwione zostało. Już niemi czynność i pomyślność narodowe wzmagaią się, gdy zarazem tańsza cena towarów zagranicznych i żywsze poszukiwanie płodów nastąpiły. Ułatwienia od Rządu Cesarskiego nadane przez otwarcie dla iarmarków naszych nowego odchodu w Cesarstwie Rossyyskiem, przyłożą się do wzrostu i powodzenia ich dalszego.

Do dźwignienia budowli wieyskich i mieyskich, wezwały postanowienia wyznaczaiące zasiłki w pieniądzach dla właścicieli murować chcących. W tym celu znaczne summy rocznie przeznaczone zostały miastom Warszawie, Kaliszowi i innym niektórym miastom Królestwa; podobnaż pomoc przyznana iest właścicielom okolic stolicy. Mieszkańcy przedmieścia Pragi wkrótce uyrzą wznoszące się domy swoie, w skutku zniesienia szańców i okopów, rozdania gruntów niemi zaiętych i wyznaczenia tymże mieszkańcom funduszu szczególnego dla zupełnego ich strat wynagrodzenia; których uiszczenia czekaćby inaczey musieli aż do ukończenia obrachunku ogólnego długów narodowych: żadnego im za to warunku nie założono, wyiąwszy iż winni są w budowaniu swych domów stosować się do planu przez samego N. Pana roztrząsanego i zatwierdzonego, a łączącego piękność widoku z pożytkiem i dogodnością mieszkańców.

Oprócz tego, dochody bieżące wolnych miast powiększonemi zostały, mianowicie stolicy, w którey te do śpiesznego uskutecznienia głównych ozdób przyłożyły się. Rozmaite rękodzielnie są zaprowadzone, liczne wsparcia artystom i rękodzielnikom zagranicznym dane, rostropne urządzenia przepisane dla kupców, rzemieślników i służących: izby handlowe, giełda, meklery urzędowi ustanowieni, towarzystwo ogniowe na zasadach pewnych oparte, teatr narodowy zachęcony i postępy iego zapewnione przez urządzenie szkoły deklamacyyney i muzyczney; środki dążące do zachowania zdrowia, porządku i policyi (między któremi trzeba liczyć dogodne oświecenie ulic stolicy) zaprowadzone; w celu uczynienia pobytu w miastach wygodnieyszym i przyiemnieyszym.

Administracyia poczt woyną zniszczonych, podźwigniętą została. Dochód ich zaledwie dawniey wystarczaiący na opędzenie wydatków, przyniósł tego roku 160,000 złotych czystego zysku dla skarbu, i usługę widocznie iuż lepiey urządzoną.

Wydobywanie obfitych kruszców w łonie kraiu naszego zawartych, ściągnęło szczególną uwagę Rządu. Dyrekcyia górnicza urządzoną i hoynie upósażoną została. Już fabryki, ku-

źnie i liczne huty są wzniesione; wyrabiaią i kształcą pomyślnie nasze żelaza, węgle ziemne, miedź, cynk, ołów, hałun i t. p. Budowy i roboty poprzednicze, dla wydobywania srebra z kopalni w Białogonach są dokończone; wyprawianie onego od 3ch miesięcy iest w ruchu, i znakomite korzyści obiecuie.

Przemyślna wdzięczność poszukiwała była środków, ku przesłaniu godnie do potomków naszych, pamiątki przywrócenia Królestwa Polskiego i przybycia N. Pana do nowych kraiów swoich. — Rady ogólne uchwaliły zatem w każdem Woiewództwie składkę dobrowolną dwunastu tysięcy złotych dla dwóch włościan rolników, których prace i sprawowanie się za nayprzykładnieysze w Woiewództwie osądzone byłyby; a to w celu nadania każdemu z nich, prawem własności włoki Chełmińskiey zabudowanego gruntu. Ta czynność w całem Królestwie zeszłego roku uroczyście uskutecznioną została; a niektóre Rady Woiewódzkie wniosły iey uwiecznienie, uchwalaiąc, ażeby składka i dar podobne, corocznie na przyszłość powtarzane były. Wniosek ten godnym iest może uwagi Seymu, któryby zapewne przychylił się do przyięcia onego, tak dla zaświadczenia uczuciów narodu w epoce, która mu zawsze lubą będzie, iak dla utworzenia środka wzmagaiącego ludność i gospodarstwo przez koleyne rozmnożenie własności ziemiańskich mierney obszerności, oddzielnych i niepodległych.

W o y n a.

Jeżeli woysko narodowe nagle do bytu przywrócone, zadziwia okazałością swoią pod względami postawy, ubioru i dokładności w poruszeniach; ieżeli mieszkańcy kraiu są spokoyni, a przytomność żołnierza, która dla nich w nieoddzielnym od woyny nierządzie była przyczyną zatrwożenia, odtąd stanie się powodem do bezpieczeństwa; ieżeli oszczędność w wydatkach i porządek rachunkowości podaią sposoby do hoynieyszego, a iednak mniey kosztownego opędzenia wszystkich potrzeb woyska; ieżeli nadużycia są sprostowane lub karcone, skoro wiadome zostaną; te korzyści niewątpliwie przypisane bydź powinny znamienitym przymiotom Jego Cesarzewicowskiey Mości Wodza Naczelnego, Jego wytrwałym staraniom, niezmordowaney dokładności w tem wszystkiem co służby dotyka, i surowemu Jego karności woyskowey przestrzeganiu.

Między pierwszemi dobrodzieystwami z nowego urządzenia woyskowego dla kraiu wynikłemi, liczyć należy zniesienie gwardyy narodowych, których skład niszczący miasta nasze, był powodem do tylu słusznych użaleń, i których usługa mało pożyteczna w porównaniu ze stratami z niey wypływaiącemi, zastąpiona została częścią od woyska liniiowego, a częścią oddziałami Weteranów i Żandarmów świeżo urządzonych, według układu maiącego w zamiarze zjednoczenie potrzeb służby woyskowey i administracyi cywilney.

Przepisy względem kwaterunków iuż znaczne kraiowi sprawiły ulżenie, wyznaczaiąc Officerom bez woyska, wynagrodzenie pieniężne zamiast mieszkania w naturze, równie iak na opał i światło; Officerowie liniiowi maią także te dwie ostatnie potrzeby w pieniądzach zaspokoione; Koszary dawnieysze i inne domy ku teyże usłudze nabyte, uporządkowane iak naylepiey zostały, w celu ochronienia tem więcey mieszkańców kwaterunkiem ciążonych; wystawienie stayni dla całey iazdy i artylleryi, tudzież koszar dla iednego pułku iazdy w Łowiczu, niebawnie się rozpocznie, znaczna ilość uieżdżalni wznosi się w kilku Woiewództwach. Naprawy zdziałane sprawiły, iż iuż umieścić w dawnych koszarach zdołano trzecią częścią w ludziach, i we dwóynasób koni więcey od tego, co tamże w latach 1811 i 1812 stać mogło.

Rolnictwo przestało bydź ciemiężone wymaganiem bez liku podwód do przewożeń woyskowych. Nietylko opłata za te podwódy i liczba w iakiey one wymagać wolno, oznaczone zostały, lecz Jego Cesarzewicowska Mość, Wódz naczelny pragnąc oswobodzić ile możności mieszkańców od dolegaiących im ciężarów, rozkazał zaopatrzyć oddziały woyskowe w dostateczną ilość koni pociągowych; tak dalece, iż pułk teraz w przechodach swoich 20 podwód potrzebuiący, tylko onych cztery od 1. Kwietnia przyszłego będzie mógł zażądać.

Postanowienie Królewskie względem zaciągów woyskowych, kładąc małżeństwo poprzednicze, między powodami wymawiaiącemi od służby młodzież do spisów woyskowych ieszcze nie wciągniętą; wyłączaiąc równie tych wszystkich, którzy się przykładaią do wychowania, do nauk, sztuk wyzwolonych, rękodzielni, tudzież synów starszych w każdey rodzinie, dało ochronę ile można, i większą dotąd u nas niż gdziekolwiek, sprawie rolnictwa, handlu, przemysłu i ludności. Czternaście tysięcy sto sześćdziesiąt ludzi dokończywszy zamierzonego czasu służby, powróciło od roku 1814 do siedlisk rodzinnych, a przestawszy walczyć dla obrony kraiu, będą mogli ieszcze w innym sposobie stać mu się użytecznemi.

Urządzenie teraźnieysze względem zaopatrzenia woyska w żywność i furaże, oprócz ulepszenia i oszczędności widocznych w tey usłudze, dozwoliły zamienić na opłatę pieniężną z pożytkiem daiących, te płody, których dostarczanie w naturze ustawą ostatniego Seymu uchwalone było; zamiana ta, ściąga do skarbu fundusz, bez któregoby nayważnieysze części usługi publiczney cierpiały, i iest oraz zupełnie an zysk właścicieli dostarczaiących, z powodu iż postanowiono cenę płodów znacznie mnieyszą od targowey, w mieyscach nawet gdzie ta cena iest nayniższą, a zawieszono wybieranie dostarczeń zaległych. Zamiana wspomniona iest oprócz tego dobrodzieystwem dla mieszkańców, gdy ich ochrania od ucisków i nadużycia iakich przedtem doznawali i iakim czuyność władz wyższych zupełnie zapobiedz nie zdołała, z powodu miary, wagi i gatunku towaru; od straty czasu i zniszczenia zaprzęgu w przewożeniu płodów do magazynów a z magazynów do mieysc pożywania, tem bardziey, kiedy to przewożenie odbywać się musiało często w naygorsze bezdroża, albo w porach gdzie prace rolnicze usilności gospodarza wyciągały. To nowe urządzenie zapobiega również wszelkim sporom podobnym, a zawsze szkodliwym, między władzami cywilnemi i woyskowemi, oszczędza skarbowi znacznych wydatków próżno trwonionych na przerabianie płodów, na utrzymywanie i zarządzanie magazynów, którym dotąd zawiedzione budynki, oddaie na korzystnieysze przedmioty; na ostatek zwraca do użytecznieyszych czynności liczną klassę posługaczów, którzy przez sam rodzay swey usługi (lubo do niey pewnego stopnia zdolności wymagano) wystawiani nieustannie byli na pokusę dozwolenia sobie łatwych a niegodziwych zysków, i którzy mogli, ulegaiąc tym ponętom, roznieść niemoralność między inne klassy mieszkańców, iak tego iuż doświadczono w kraiach nawet, gdzie taż usługa naydokładniey urządzoną i nayściśley była dostrzegana.

Znaczne oszczędności zaprowadzono na etacie Administracyi woyskowey, na ubiorze i oporządzeniu pułków, na zniesieniu lazaretów trwałych; i z tych względów wydatki daleko są mnieysze, a niżeli Xięztwa Warszawskiego. Ale N. Pan nie dozwolił, ażeby cożkolwiek oszczędzoném było ze szkodą męztwa i niedoli. Tak więc, zachowano żołd officerom nie mogacym bydź w składzie teraźnieyszym umieszczonemi; równie tym, którzy służywszy w obcem woysku, do oyczyzny powrócili; także officyalistom woyskowym, których czynności uchylone zestały; pensyie wysłużone otrzymali woyskowi iuż do służby nie zdatni, pensyie dożywotnie wdowy na placu bitwy poległych, albo długoletnią służbą zaleconych: dano wynagrodzenia tym nawet officerom, którzy nie mogli mieć żadnego prawa do pensyi dożywotniey. Naostatek umieszczono w szeregach inwalidów i weteranów z lat 1814 i 1815, 146 officerów i 501 podofficerów i żołnierzy: w roku zaś 1816 i 1817 podobną prac swoich nagrodę, 49 officerów i 593 podofficerów i żołnierzy otrzymało.

Wszystkie te opłaty równie sprawiedliwe iak wspaniałe, będą ieszcze przez nieiaki lat przeciąg skarb publiczny obarczać. Niedostateczności iego w czasach ucisku z których ledwo wychodziemy, zaradzićby nie zdołano, gdyby hoyność Królewska nie była mu w pomoc przyszła i nie dostarczyła z iednakową troskliwością zasiłków, tak na dopełnienie żołdu iak na zadosyć uczynienie wszystkim woyska potrzebom.

Przychody i Skarb.

Pierwszy budżet ogólny czyli prawo skarbowe, które Nayiaśnieyszy Pan artykułem 162 konstytucyi do uchwały swoiey zachował, nie mogło bydź ieszcze wygotowane przed posiedzeniem seymowem teraźnieyszem, gdy czas nie wystarczył na zebranie wszystkich potrzebnych wiadomości ani na dokładne ułożenie zasad, na których ma bydź ugruntowana trwałość prawa skarbowego. Przydać należy, że tak dług krajowy 158 artykułem konstytucyi zaręczony, iak dobra narodowe podług artykułu 13 przydać się do uposażenia duchowieństwa maiące, powinnyby wprzód bydź obliczone i uznane, a przeto ciężar ztąd dla Skarbu przybywaiący, wyiaśniony; nim się przystąpi do utworzenia układu skarbowego trwale i sfornie rozporządzonego. Wszelkie obiaśnienia zdolne oświecić i kierować z nieiaką pewnością w tey mierze, są poszukiwane. Nie będzie walnieyszym zamiarem rządu Nayiaśnieyszego Pana, ażeby Skarbowi iakiemi bądź środkami przysporzyć dochodu, ale żeby sprawiedliwem rozłożeniem podatków i umiarkowaniem tey opłaty, z którey każdy stosownie do rzetelnéy intraty swoiey uiścić się winien, przynieść mieszkańcom ulżenie iakie da się pogodzić z obowiązkiem dostarczenia potrzebom i usłudze kraiu; rozdzielić zatem ciężary tak, aby nikogo nie uwalniaiąc od osobistego przykładania się do opłat publicznych, nie pobierano iednak iak tylko tę część przychodu czystego, z którey każdy łatwo wyzuć się może bez wyczerpania źrodła te-

goż przychodu; zachęcić niezmiennością podatku gruntowego, nowe przedsięwzięcia i postępy w gospodarstwie; ułatwić ruch przemysłu, kunsztów, handlu przez dobrze wyrozumiane sprostowanie poborów niestałych; obrócić iedynie na zakłady, których użyteczność ogólna gruntownie rozważona i wpływ na pomyślność kraiową, są niewątpliwe, wszelkie fundusze iakieby zbywać mogły od wydatków nieodbicie wymaganych dla utrzymania istnienia narodowego, którego dobrodzieystwo zachować przed wszystkiem należy.

Z tych powodów Nayiaśnieyszy Pan raczył dotychczas przestawać na zatwierdzaniu corocznem etatu przychodów takich, iakie zastał, lecz według wszelkiego podobieństwa nowy budżet ogólny przed następuiącem posiedzeniem seymowem zaprowadzonym zostanie. Rząd skutki z niego wypłynąć maiące rozważać będzie, a skoro doświadczenie w nim iaką niesłuszność lub ważną niedogodność odkryie, powody do nich roztrząśnione, zaradzenie wyszukane, i projekta stosowne Izbom zgromadzonym, przełożone będą.

Wspaniałość Nayiaśnieyszego Pana odstąpiła dotąd na pożytek Skarbu, swey listy cywilney; i nie tylko przychody z dobr koronnych nie zostały oddzielone od przychodów ogólnych, lecz wspomnione dobra korony nie są nawet odłączone od ogółu dóbr narodowych. Małoliczne wypłaty z wymienionych przychodów nakazane, miały za cel bądź uczynki miłosierne i mieyscowe, bądź nabycia i budowy ku ozdobie stolicy. Pałac Saski wyraźnie artykułem 15 konstytucyi zawarowany iako część dóbr koronnych, na użytek publiczny przez Jego Królewską Mość został oddany.

Dogodne środki przedsięwzięto dla ożywienia i zapewnienia wpływów, bez zgnębienia płacących: dozwolono nawet opóźniaiącym się ulgi i ułatwienia, iakich potrzeby powszechne dopuścić mogły.

Jednakie pomyślne skutki tych rozporządzeń i nowo zaprowadzoney a dobrze rozważoney rachunkowości, tak okazały się dostatecznemi, iż pomimo zawieszenia niektórych podatków zaległych, pomimo znacznych zaliczeń, które w roku bieżącym już są lub będą ieszcze uskutecznione na rozmaite użytku publicznego przedmioty, spodziewać się iednak można, iż wydatki zwyczayne tegoroczne opędzone zostaną wpływami, iakie skarb pod swoiem zarządzeniem mieć będzie, i że znaydzie się nadto zasób nieiaki, na wypłaty nadzwyczayne.

Srodki wspomagaiące obieg pieniędzy znakomicie zasilone zostały napływem kruszców zwożonych do mennicy, a lubo pobór z ich przebiiania iest bardzo mierny (czego wspomniony napływ sam dowodzi) iednakże tem pobór wraz z zyskiem wynikłym z wybicia małéy ilości monety zdawkowey, którey potrzeby wymian konieeznie wyciągały, przyniosły dostateczne fundusze na wystawienie budowli miasto zdobiącey i na zaprowadzenie machin dotąd w kraiu nie znanych. Naiaśnieyszy Pan raczył sam się zatrudnić temi nowemi wystawieniami, i Jego przychylney łasce winni ieseśmy sposobność i ułatwienie do ich uskutecznienia.

Taki iest obraz ogólny czynności odbytych w rozmaitych rządu działach, za przewodnictwem i czynnym kierunkiem Naczelnika od Nayiaśnieyszego Pana mu danego. Szczegóły tych prac wyłożone są w zdaniu sprawy przez Radę Stanu, i dokładniey dowiodą, ile położenie Królestwa iuż iest ulepszone.

Proiekta do Praw.

Stosownie do potrzeb, iakie z doświadczenia okazały się naypilnieyszemi dla rozszerzenia pomyślności narodowey, Rząd przełoży Seymowi niektóre proiekta tyczące się prawodawstwa cywilnego i karnego, które są wymagane bądź od wzrastaiącey w cywilizacyi Europeyskiey oświaty, bądź od dogodności teraźnieyszego składu naszego. Takiemi proiektami są: Nowy kodex karny; Ustawa o urzędnikach stanu cywilnego; urządzenie hypotek; o małżeństwach i rozwodach; zniesienie moratoryi, o rozgraniczeniu normalnem. Mówcy z grona Rady Stanu wytłumaczą koleyno powody do tych proiektów.

Otwieraiąc zatem nową dla nas epokę, obydwie Jzby Seymowe iednakowym ożywione duchem, będą usiłowały postępować w wysokich swoich działaniach z rozwagą iakiey te wyciągaią; zachować zgodę, przez oddalenie ducha stronnictwa i osobistych widoków; mieć zawsze w celu dobro powszechne, daiąc się tylko powodować czystemu i światłemu przywiązaniu do Oyczyzny; nie dozwalać ucha podżeganiom potwarzy, która się w cieniu sposobi przeciwko wyższym duszom, dopóki się kiedyś nie znaydzie sprzymierzoną z losem, ażeby ie zgnębić albo ponękać; nakoniec przyspieszać swoich naradzeń owoce, pamiętaiąc że czas nigdy w biegu nie ustaie, że niszczy kiedy nie wznosi, lub dzieła nie kończy, i że na nieszczęście świata, dni dobrych Królów są policzone.

Żywa narodu troskliwość śledzić bez u-

stanku będzie swych zastępców postępowanie, i starać się przewidzieć wpływ onych na przyszłe iego przeznaczenia.

Widoki przyszłości.

I wieleż to nadziei naylepiey ugruntowanych nie wskazuie nam przyszłość nasza! Stosunki sąsiedzkiey wzaiemności z Państwami ościennemi, scisła przyiaźń Nayiaśnieyszego Pana ze wszystkiemi Mocarstwami, świątobliwe uszanowanie dla wiary przymierzów; cecha polityki wolney od chciwych widoków, i dążącey szczególnie do ustalenia obecnego rzeczy porządku, przez wygórowanie prawideł sprawiedliwości i moralności chrześciiańskiey; równie iak przez uczucie powszechne powodzenia i godności ztąd wypływaiących; wszystko nam pośród trwałego i długiego pokoiu, zapewnia używanie korzyści obiecanych kraiowi naszemu w aktach istnienie iego stanowiących. Dozwolono mi iest przydać, iż skłonności Nayiaśnieyszego Pana ciągle dla nas przychylne, i zadowolnienie, iakiego doznaie w zapewnieniu miłości i zaufania naszych dla Jego osoby, wzmagaią w Nim tem więcey żądze widzenia, iż wolne ustawy które naszey oyczyznie nadał, tak pomyślnie postępuią, że będą mogły służyć za wzór innym Jego kraiom, i podać Mu powody doświadczeniem zatwierdzone, do większego rozszerzenia tak zbawiennych urządzeń. W zamiarze dopięcia tego szlachetnego celu, dostoyny Brat Jego, ciągłém zamieszkaniem w stolicy Króleśtwa, raczy przykładać się do ściśleyszego skoiarzenia wzaiemnych węzłow, które maią przywięzywać Polaków do ich Monarchów rodziny; i świeżo ieszcze nowym blaskiem uświetnił narodowe ustawy, usuwaiąc się dobrowolnie i doczeście z mieysca, które Mu w zgromadzeniach Senatu prawem urodzenia należy, a przyymuiąc urząd Reprezentanta, do iakiego powoływały Go życzenia mieszkańców tey samey części stolicy, która nie dawno była znakomitszem polem walki między dwóma narodami, tudzież smutnem widowiskiem zapalczywych namiętności i nędznych roztерków ludzkich. Rownież dla obięcia urządzeń naszych, dla badania ich wpływu na postępie rządowym, naymłodszy z Xiążąt naszych obdarza dzisiay przytomnością swoią pierwsze zgromadzenie narodowe i odbywa w nim urzędowanie od konstytucyi mu przeznaczone.

Staranność Rządu nie tylko obecnemi pracami zatrudnionego, lecz oraz znaymuiącego się przyszłością; powyższych nadziei pielęgnować i pomyślnych ich owoców przyspieszać nie zaniedba. Już może oznaymić, iż czasy doświadczeń miiaią, że niemi przygotowane, przybliżaią się chwile pomyślności; i mniema że niepłonne wzbudzi oczekiwania, obiecuiąc iż obraz wystawić się na przyszłym Seymie maiący, uwieńczy nadzieie i pomnoży wdzięczność narodu.

Nayiaśnieszy Panie! naród ten umie żywo czuć i oceniać dobrodzieystwa. Często niespokoyna o wolność obawa, burzliwe w nim wzniecała poruszenia, ale szlachetne dzieie iego, równie czyste, iak obyczaie iego słodkie zostały. Zapał znamienity przewodniczył mu zawsze: nie świadomy użyteczney lecz ścieśnioney rachuby iaką rostropność przepisuie, nie wahał się nigdy w złych przygodach, obecność przyszłości poświęcić. Wszakże, przy tak świetnych przymiotach i przy towarzyszącey im nieobaczności, upaść był powinien; ale pośród politycznych zaburzeń i woien domowych, cześć i wierność dla swych Królow w żadnym czasie go nie odstąpiły; szanował ich wszystkich; zamiłował dobrych. Nie powątpisz zatem Królu o przywiązaniu i powolności iego. Gdy po tylu rozmaitych dolegliwościach, iuż iedynie pod Twoią możną opieką zdołamy odtąd postępować bezpiecznym i spokoynym krokiem w nieznaiomych torach ciemney przyszłości; gdy nieprzypuszczaiąc trwania tych nieprzyiaźni narodowych iakiemi się pospolite zatrważaią umysły; wielkomyślna dusza Twoia, przywróciwszy nam wolne ustawy, podniosłszy rozbite oręża naszego szczątki, wzmaga i zatwierdza iak gdyby urokiem zgodę i braterstwo między dwoma zbyt długo rozróżnionemi ludami: to ufne poszanowanie, które za pasmem nieszczęść naszych umacniało nas pośród nieodrębney od przeciągłego oczekiwania tęsknoty, tem więcey nas teraz ożywiać zdoła, kiedy iuż używaiącym Twoich darów, pozwalasz i rozkazuiesz nam większych spodziewać się dobrodzieystw. Gdy Monarcha sławą okryty, łączy do świetnych przymiotów przywiązuiące dobroci ponęty, miłość ku niemu staie się potrzebą, obyczaiem, nagrodą całego ludu, i nawet silnieyszym duszom chronić się tylko zostaie, aby weiskaiąc się niepostrzeżone pochlebstwo, nie skalało ich wdzięczności. Odrzuciłbyś Nayiaśnieyszy Panie pospolite hołdy; a my chcąc uniknąć przesady, milczeć musiemy: Niechże potomność wysłucha i ogłosi serc naszych śluby! a stawiąc Ciebie w liczbie Królów dobroczyńców ludzi, niech rzecze, że dokonywaiąc naszych przeznaczeń, dozwoliło nam Niebo, uyrzeć pod Oycowskiem

)(

panowaniem Twoiem i dobroć Augusta i szczęście Traiana. Sis melior Trajano, felicior Augusto.

Wyszukiwania starożytności w Rossyi południowey:

Hrabia Langeron Jenerał Gubernator Nowey-Rossyi, trudni się pracowicie przedmiotami mogącemi przynieść niemałe pożytki w postępie oświecenia publicznego.

Nauka starożytności winna mu będzie wiele nayciekawszych odkryciów w okolicach dawnego Panticape, a dzisieyszego Kertch, niegdyś stolicy posiadłości Europeyskiey Mitrydatesa-Eupatora, i gdzie dotychczas widać ieszcze siedzenie wykute w skale, nazywaiące się przez podanie Latarnią Mitrydatesa. Po wielu wyszukiwaniach i odkopywaniach w rozmaitych grobach i kryiówkach tey strony, pod kierunkiem Pana Dubrues niegdyś officera w woysku X. Kondeusza i Kawalera orderu S. Ludwika, teraz zaś użytego do kopalui solnych w Kertch, zaczęto iuż zbierać zbior drogi złożony z naczyń starożytnych rozmaitey wielkości, z których wiele iest naydoskonalszego dzieła i dobrze zachowanych, równie też kilka popiersi dawnych i ostatki posągów starożytnych, tudzież drobnieyszych rozmaitych sprzętów, pierścieni, ułomków broni i t. p. Wszystko to poda światłemu badaczowi starożytności sposobność do czynienia dalszych wyszukiwań, których skutki tem pożytecznieysze bydź mogą, iż maią za przedmiot ziemię, którą nazwać można klassyczną, składaiącą teraz część Cesarstwa Rossyyskiego.

Hrabia Langeron chcąc z pewnością oznaczyć mieysce starożytney świątyni Dyany, tak sławney w czasach bohatyrskich przez historyą Ifigenii i Orestesa, sam się zaymował sprawdzeniem na mieyscu opisów Strabona, a po nim JW. Siestrzeńcewicza Bohusza Prymasa Kościołów Katolickich w Rossyi, o tem mieyscu. Wyszukiwania Hrabiego dowiodły, że dokładne oznaczenie położenia tey świątyni żadney nie podlega wątpliwości, i że można z pewnością wskazać około 25 wiorst, czyli 6 mil Francuzkich, od dawnego miasta Inkerman (Ctenos u Strabona), a o wiorst 20 od nowego Sewastopola, blisko okopów dawnego ogromnego Chersonezu - Heraklidzkiego, którego wązkie ulice maią od 10ciu do 15tu wiorst długości w linii prostey, i gdzie dotychczas ieszcze można widzieć ślady kościołów i innych gmachów publicznych.

Przylądek, na którym była zbudowana ta starożytna świątynia, zachodząc klinem do morza, wznosi się nad iego powierzchnię więcey 400 sążni. U spodu tey góry nadmorskiey sterczą dwie skały w kształcie ostrosłupów, na które, iak rozumieią, wyrzucano trupy ofiar nieszczęśliwych zabitych na ołtarzu Dyany, na mocy krwawego prawa okrutnego Toasa.

Przy tych skałach na równi prawie z powierzchnią morza, znayduią się obszerne i głębokie pieczary, które służyć mogły za schronienie Piladesowi i towarzyszom iego. Dotychczas ieszcze są ślady drogi, która z iaskiń rzeczonych prowadziła do świątyni. Widoki mieysc tych dzikich, gdzie z iedney strony nie widać iak morze, z drugiey horyzont zakończony smutnemi i czarnemi górami Balactova (niegdyś Simbolan) musiały powiększać żal Ifigenii po stracie nazawsze swey rodzinney ziemi, roskosznych okolic Argolidy. O wiorstę od dawney świątyni iest klasztor S. Jerzego, niedawno założony. Codzień ieszcze znayduią tak w ruinach dawnego Chersonezu-Heraklidzkiego, iak w okolicach dawney Fanagoryi, a dziś Tamanu, rozmaite medale iuż to bezimienne, iuż bite za Królów Bosforskich, których miłośnicy starożytności posiadaią znaczne zbiory. Między wszystkiemi, Senator Hrabia Seweryn Potocki, miłośnik numizmatów, ma zbiór naypięknieyszy; niemniey piękny w tym przedmiocie posiada zbiór Pan Blaramberg, Inspektor Jeneralny ceł Odeskich, którego gabinet zawiera zbiór nayrzadszy starożytnych medalów Olbiyskich czyli Olbiepolskich, z których piękną kollekcyą z 700 medalów Olbiyskich i Rzymskich złożoną, ofiarował w darze do gabinetu Liceum Richelieu.

Rozmaite Rzeczy.

Wiedeńskie księgarnie pożyczkowe, pomnożyły się niedawno „księgarnią pożyczkową dla rozweselenia umysłu, i dla nauki religiyney.“ Na wstępie wydanego o tem ogłoszenia wyrażono iest. „Pod pomienionem nazwiskiem, otwiera się instytut przeznaczony na to, by wszystkim miłośnikom prawdy, którzy w zakresie religii swiętey, prawdziwey spokoyności i ukontentowania szukaią, nadarzał czytownię nauczaiącą, zbudowuiącą i rozweselaiącą a nayrozmaitszym potrzebom i pragnieniom odpowiadaiącą.“

Omyłka. W poprzedzaiącym numerze 6tym rozmaitości, a mianowicie w artykule „o Koperniku“ wszędzie gdzie tylko stoi „Wirtemberg“ albo „Wirtemberski“ etc., należy poprawić: „Wittenberg, Wittenbergski etc.“